

Lisa Marie Møllevik

Det biologiske prinsipp

Bacheloroppgave i Barnevern

Mai 2020

Lisa Marie Møllevik

Det biologiske prinsipp

Bacheloroppgave i Barnevern
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for sosialt arbeid

Navn: Lisa Marie Møllevik

Det biologiske prinsipp

Hvor mye betyr det biologiske prinsipp når det skal avgjøres samvær etter en omsorgsovertakelse?

The biological principle

How much does the biological principle mean when it comes to deciding togetherness after a care transfer?

BACHELOROPPGAVE

Trondheim, 14.05.20

Bachelor i barnevernspedagogikk

Antall ord: 8890

NTNU har intet ansvar for synspunkter eller innhold i oppgaven.

Framstillingen står utelukkende for studentens regning og ansvar.

Sammendrag

Det biologiske prinsipp er ett av seks prinsipper som det norske barnevern hviler på og skal styre beslutninger og tiltak i barnevernsarbeid. Det biologiske prinsipp understreker verdien i å vokse opp hos sine foreldre og kommer til uttrykk på flere måter. Blant disse er det ønsket om å holde familien samlet, som da fører til at barnevernet i det lengste prøver å hjelpe familien som strever, med hjelpetiltak i hjemmet. Andre uttrykk er ved saker der ønsket om å holde familien samlet overstyrer andre vurderinger som angår barnets omsorgsbehov. Etter en omsorgsovertakelse, som bryter opp det biologiske båndet, har prinsippet fortsatt betydning i form av samvær og ved vurdering av tilbakeføring. Denne oppgavens problemstilling er som følger: *«Hvor mye betyr det biologiske prinsipp når det skal avgjøres samvær etter en omsorgsovertakelse?»*

Prinsippet har for tiden kommet under et økende press. Dette presset skyldes blant annet at barnevernet har fått betegnelsen som et kunnskapsbarnevern og barn har fått kjennetegn som kompetansebarn. Tilknytning og generell utviklingspsykologi har særlig kommet i lyset og har derfor fått en større betydning enn det biologiske bånd.

Abstract

The biological principle is one out of six principles, which gives the Norwegian child welfare guidance when it comes to making decisions and measures regarding childcare. The biological principle emphasizes the value of growing up with one's parents and is expressed in several ways. Among these is the desire to keep the family together, which then leads the child welfare service into trying their best to help families who strives, with assistance measurers in the home. Other expressions are in cases where the desire to keep the family together overrides other assessments concerning the child's care needs. Following a takeover of care, which breaks down the biological link, the principle remains important in terms of being together and in assessing return. The issue of this thesis is as following: "How big of a value does the biological principle have when it comes to deciding togetherness after a care transfer?" The principle has recently experienced increasing pressure. This pressure is partly due to that the child welfare service has been designated as a child welfare service of knowledge, and children is now characterized as children of competence. Affiliation and general developmental psychology have come to light and has therefore become more important than the biological principle.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	4
1.1 Bakgrunn for valg av tema	4
1.2 Begrepsavklaringer.....	5
1.3 Hensikten med oppgaven	6
1.4 Oppgavens oppbygning.....	6
1.5 Barnevernsfaglig relevans	7
1.5 Avgrensning av oppgave	8
2.0 Valg av metode.....	9
2.1 Litteraturstudie	9
2.2 Søkeprosessen	9
2.3 Kildekritikk	9
2.4 Juridiske rammer	10
3.0 Presentasjon av fagartikler:	11
3.1 Artikkel 1.....	11
3.2 Artikkel 2.....	12
3.3 Artikkel 3:	12
3.4 Artikkel 4:	13
4.0 Aktuell faglitteratur og juridiske rammer.....	15
4.1 Biologiske prinsipp	15
4.2 Tilknytning	16
4.3 Lov om omsorgsovertakelse § 4-12	18
4.4 Samværsrett i henhold til barnevernloven § 4-19. og barneloven § 42.....	18
4.5 Kontinuitet.....	20
4.6 Stabilitet	21
5.0 Drøfting	22
6.0 Avslutning	30
Litteraturliste	31

1.0 Innledning

I Norge er det et stort antall barn som er omplasserte fra sine egne biologiske familier og sine egne hjem. Per 31. desember 2018 var det totalt hele 8868 barn mellom 0-22 år med plasseringstiltak, der hvor barneverntjenesten hadde omsorgsansvaret for 76% av barna i aldersgruppen 0-17 år. (Bufdir 2020)

Dette viser et stort behov for en tjeneste som barnevernet er, nemlig å kunne beskytte de mest sårbare i samfunnet vårt; barna. Oppdragelse og omsorg er i første rekke et foreldreansvar, men der det av ulike årsaker er behov for støtte; skal barneverntjenesten bidra med veiledning og hjelpetiltak (Bunkholdt, Kvaran 2015). Dette slik at barna kan bli boende i sitt hjem sammen med sine foreldre. Likevel er ikke disse tiltakene alltid tilstrekkelige, og omsorgsovertakelse blir en absolutt nødvendighet. Årsakene kan være flere; alt fra alvorlig rusmisbruk, seksuelle overgrep og grov omsorgssvikt.

Barnevernets avgjørelser og arbeid bygger på seks grunnleggende prinsipper:

Legalitetsprinsippet, barnets beste, tilknytning og relasjonskvalitet, det biologiske prinsipp, det mildeste inngreps prinsipp og barns medvirkning (Bunkholdt, 2017:43). Det biologiske prinsipp har blitt tolket som et verdimesig standpunkt for barnevernet og deres avgjørelser i arbeid med barn og deres familie. (Brynhildsrud, 2016:265).

Verdien av dette prinsippet kan virke noe usikkert, og hvor mye man skal vektlegge dette er vanskelig å vite med sikkerhet.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I forskrift om fosterhjem § 4 Valg av fosterhjem til den enkelte barn, skal barneverntjenesten ved omsorgsovertakelse vurdere barnets behov for samvær og annen kontakt med familie. Likeledes skal en vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som omsorgspersoner, og foreldrene skal om mulig få anledning til å uttale seg om valget av fosterhjem (Retningslinjer for fosterhjem av 15.juli 2004). I en artikkel fra dagbladet (Juli 2019) ble det lagt frem at Norge hadde en total på 26 saker ved menneskerettsdomstolen. Det sakene hadde til felles var brudd på den europeiske menneskerettighetsloven artikkel 8 som handler om rett til familieliv. Det kan virke som at det som oftest kommer opp i media er kritikk overfor barnevernet og deres inngripende tiltak. Kritikken omhandler at barnevernet

beskyldes for å frata foreldre omsorgen for sine barn. En annen kritikk omhandler saker der barnevernet ikke har vært inngripende nok; gjort for lite eller alt for sent.

På bakgrunn av denne forskriften og denne artikkelen ønsker jeg å gå mer i dybden av det biologiske prinsipp når beslutninger tas i forbindelse med omsorgsovertakelse. 70 % av barn som er plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten, var plassert i fosterhjem, 8 % i barnevernsinstitusjon og 15 % plassert i egen bolig med oppfølging (Bufdir 2019). Med disse tallene viser det at fosterhjem er det dominerende plasseringstiltaket og de fleste bor i fosterhjem utenfor familie og nære nettverk (SSB 2020). Dette kan være verdt å merke seg.

Grunnen til det valgte tema er en nysgjerrighet for hvor sterkt det biologiske prinsipp faktisk står i norsk barnevern per dags dato. Hvor mye samvær med familien er vanlig å ha etter man har tatt en avgjørelse om omsorgsovertakelse, og i hvor stor grad har biologiske tilknytninger betydning for oppveksten vår?

Dette er noe jeg ønsker å finne ut mere av. Med dette som utgangspunkt har jeg derfor følgende problemstilling:

«Hvor mye betyr det biologiske prinsipp når det skal avgjøres samvær etter en omsorgsovertakelse?»

1.2 Begrepsavklaringer

Det biologiske prinsipp:

Det biologiske prinsipp gir i seg selv en pekepinn over hva som ligger i begrepet.

Barn og unge skal først og fremst vokse opp hos sine biologiske foreldre, og dette i seg selv representerer en stor verdi. Når det skal tas beslutninger i barnevernet, har det vært sterke føringer for å ta hensyn til de biologiske forholdet mellom barn og deres foreldre (Bunkholdt, Kvaran. 2015, s. 67).

Omsorgsovertakelse:

Når barnet ikke får tilstrekkelig omsorg hos sine foreldre. Foreldre har i denne vurderingen en sentral plass i hvordan flyttingen skal foregå. Det kan være snakk om frivillig tiltak eller tvangsvedtak. Med frivillig tiltak, gir foreldre sitt samtykke. Tvangsvedtak er uten samtykke

Kandidatnummer: 10014

fra foreldre, og saken må derfor behandles av fylkesnemnda (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.238).

Samvær:

Menes her som kontakt mellom barnet, biologisk mor og/eller far. Dette møtet som blir definert som samvær, kan foregå hjemme, i fosterhjem eller på et nøytralt sted (Bunkholdt, 2017. s. 138).

1.3 Hensikten med oppgaven

Jeg håper denne oppgaveteksten vil gi meg økt kunnskap for hvor viktig eller riktig samvær kan være mellom foreldre og barn etter en omsorgsovertakelse. Ofte hører vi om at nettopp fravær av samvær er der «skoen trykker» til mange foreldre som har opplevd omsorgsovertakelse av barnet sitt.

Dessuten er regelverket i stadig endring og det er stadig nye forskningsartikler tilgjengelige på fagområdet, så en slik type besvarelse er ett godt verktøy for å innhente oppdatert informasjon på; i tillegg til eksisterende faglitteratur. Det forskes stadig på dette temaet og lovverket endres i takt med dette. En slik besvarelse gir meg innsikt i all ny litteratur, oppdatert forskning samt lover og regelverk.

Barnevernet jobber i utgangspunktet etter seks ulike prinsipp, derav det biologiske prinsipp. Prinsippene i seg selv gir uttrykk for verdier som trekker i samme retning og kan derfor komme i konflikt med hverandre (Kvaran & Holm, 2012).

1.4 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i 6 kapitler. Den åpner med en innledning og presentasjon av valgt tema og oppgavens problemstilling. Her vil man kunne forstå bakgrunnen for valg av tema og oppgavens hensikt, jamfør punkt 1.1 og 1.3. - I kapittel 2 kommer *valg av metode* for å vise fremgangsmåten til gitt resultat. Kapittel 3 vil gi en systematisk oversikt over aktuell forskning jeg mener er relevant for å kunne besvare problemstillingen. Kapittel 4 vil omfatte

eksisterende faglitteratur/ og teori. - Her vil jeg blant annet klargjøre sentrale *begreper* og *lovgivning*. Den teoretiske forankringen jeg har valgt å bruke, er teori om tilknytning. Dette tenker jeg bør være en basiskunnskap som er viktig å reflektere over, når man skal vurdere samvær og biologiske relasjoner. I kapittel 5 vil jeg drøfte teori /litteratur og artikler opp mot problemstillingen. Kapittel 6 vil vise gitt resultat; *en konklusjon* og gir en avslutning på oppgaven.

1.5 Barnevernsfaglig relevans

Fagkunnskapen om barn blir gradvis en sterkere retningsgiver for de vanskeligste beslutningene som barnevernet må ta (NOU 2012:5, s.27) Det handler i første rekke om omsorgsovertakelse, men også andre relevante beslutninger som i varig plassering i motsetning til midlertidlig, tilbakeføring til biologiske foreldre, tiltak både før og etter omsorgsovertakelse og ved samvær.

Tidligere var barnevernet tilfreds med å slå fast at et såkalt «ordnet hjem» utelukket omsorgsovertakelse, men med den nye fagkunnskapen om barns vekst og utvikling, forsterkes oppmerksomheten på relasjonelle forhold i familien. På grunnlag av dette blir ikke det biologiske bånd ansett som avgjørende, men heller kvaliteten og stabiliteten i tilknytningen til omsorgsgivende voksne og deres utviklingsfremmende praksis (NOU 2012:5, s.28).

Barnevernet er en del av det offentlige hjelpeapparatet samtidig som det er en offentlig instans med myndighet til å gripe inn i en familie med tvang.

I utredning av det biologiske prinsipp, NOU 2012:5, ble det skrevet i mandatet at bakgrunnen for utredningen var blant annet at fagpersoner hadde gitt uttrykk for at prinsippet tillegges for stor vekt i barnevernets arbeid og beslutninger blant annet ved terskelen for det offentlige til å gripe inn i familier.

I de siste årene har barnets medvirkning og stemme vært særlig i fokus. Og i denne forbindelsen har Forandringsfabrikken hatt en sentral rolle. Forandringsfabrikken er et kunnskapssenter som jobber for å få frem kunnskap fra barn selv som har vært en del av barnevernet og denne kunnskapen brukes i innspill til lover og regelverk.

(Forandringsfabrikken 2017).

1.5 Avgrensning av oppgave

Det kunne vært interessant å se for seg en oppgavebesvarelse som bygget på barnas egne historier om hvordan de opplever samvær med familien etter en omsorgsovertakelse. Men, dette lar seg vanskelig gjennomføre, siden mange er mindreårige. Det ville dessuten vært mange etiske utfordringer knyttet opp til dette. I tillegg ville det blitt altfor omfattende for denne type oppgavebesvarelse, slik at jeg måtte velge bort dette.

Grunnet tidsperspektiv og begrenset antall ord, kan jeg ikke gå i dybden på gjeldende lovverk, lov om barneverntjenester, 1991. Det vil likevel gis en forståelse for den delen av Barnevernloven som har direkte betydning for problemstillingen min.

Det biologiske prinsipp handler blant annet om det sterke familiebandet. Jeg har valgt å sette fokuset opp imot de biologiske foreldrene, dette på grunn av begrenset antall ord i oppgaven.

2.0 Valg av metode

Valg av metode forteller noe om hvordan en velger å gå frem for å tilegne seg ny kunnskap. Den er også et redskap til å møte det vi ønsker å undersøke. Også det å kunne ta kritisk standpunkt i forhold til forskning er viktig i dette henseende (Dalland,2007).

2.1 Litteraturstudie

Denne oppgaven er en litteraturstudie. Det vil si at besvarelsen baseres på pensumlitteratur, aktuell forskning og fag litteratur; kort sagt skriftlige kilder (Dalland,2007) I en slik type studie er det metodiske redskapet vurderingen av de skriftlige kildene, i form av kildekritikk. Fordelene med å skrive en litteraturstudie er blant annet at man ikke trenger direkte tilgang på brukere, og det finnes et stort utvalg av kunnskap; både nytt og gammelt (Dalland,2007).

2.2 Søkeprosessen

For å finne relevant litteratur som skal styrke oppgavens grunnlag, er det brukt noen sentrale bøker fra pensum. De bøker som er utenfor pensum er funnet ved hjelp av det elektroniske søkeverktøyet BIBSYS. Dette søkeverktøyet er et biblioteksystem for universiteter, en rekke høgskoler, bibliotek og fagbibliotek i Norge. Det er også funnet litteratur gjennom NTNU sitt hjemmeområde og Idunn, Nordens ledende nettsted for fagtidsskrifter som eies og driftes av Universitetsforlaget. Ved å bruke søkeord som «biologiske prinsipp», «samvær» og «forskning av samvær» ble det funnet noe relevant fagstoff knyttet til oppgaven.

Faglitteratur utenfor internett ble vanskelig å finne da det under oppgavens tidsklemme, var en pandemi som herjet verden rundt og som førte til at alle biblioteker var stengt. Relevant faglitteratur i bokform, er derfor kun hentet fra pensum.

2.3 Kildekritikk

Inklusjonskriterier som gjelder for denne oppgaven, er artikler som er publisert i internasjonale tidsskrifter for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål i perioden

2000-2020. Artiklene som er relevant til problemstillingen er norske, for å kunne overføre disse til norsk barneverntjeneste.

2.4 Juridiske rammer

I tråd med oppgavens tematikk er det relevant å gjøre rede for Grunnloven §§ 102 og 104, da de inneholder flere av de sentrale menneskerettighetene og i forhold til det biologiske prinsipp. § 102 første ledd første punktum slår fast at «enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon». § 104 gir særlige rettigheter til barn, og særlig siste punktet hvor menneskerettighetsutvalget tilføyde «...fortrinnsvis i egen familie» (Grunnloven, 1814).

Den europeiske menneskerettighetsloven, senere nevnt som EMK, artikkel 8 gir enhver rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse. Denne gir ikke foreldrene noen juridisk rett til sine barn, men beskytter familieforholdet og retten til samvær og kontakt.

FNs barnekonvensjon, videre nevnt som BK, har blant annet artikkel 7 som gir barnet rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem «så langt det er mulig». Artikkel 16 gir barn rett til vern mot vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse. Artikkel 9 nr. 3 gir barnet rett til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, hvis ikke dette er i strid med hensynet til barnets beste. Bakgrunnen til denne artikkelen er eksistensen til familieliv (BK, 1989).

I Retningslinjer for fosterhjem er særlig punkt 6.4, 6.6 og 6.7 relevante for oppgaven. Punkt 6.4 *Barnets behov for samvær og annen kontakt med familien*, hvorav barneverntjenesten blant annet må vurdere den geografiske beliggenheten med tanke på samvær. 6.6 handler om fosterhjems plassering i barnets familie eller nære nettverk og 6.7 fosterhjems plassering hos den av foreldrene barnet ikke bor fast hos (Bufdir 2020).

Forskrift om fosterhjem § 4 Valg av fosterhjem til den enkelte barn. Under denne paragrafen skal barneverntjenesten blant annet se og vurdere barnets behov for samvær og annen kontakt med familie, vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges og foreldrene skal om mulig, få anledning til å uttale seg om valget av fosterhjem (Lovdata 2020).

3.0 Presentasjon av fagartikler:

Her vil jeg presentere aktuelle artikler /forskning som har relevans for min problemstilling. Dette vil kunne gi en bedre forståelse av kompleksiteten av dagens barnevern. Både i forhold til etiske aspekter og juridiske.

3.1 Artikkel 1.

Tittel: Brynhildsrud, Karsten: «*Trenger vi et biologisk prinsipp i barnevernloven? Noen betraktninger i kjølvannet av NOU 2012:5 og prop. 106 L (2012-2013)*». Publisert: Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 03/2016 (side 264-298). DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2016-03-03>

Hensikt: For å beskrive om det biologiske prinsippet er til hinder for at barnet får den hjelpen de har behov for.

Bakgrunn: Det ble i 2012 framsatt endringsforslag i den såkalte Raundalen- utvalgets utredning om at det biologiske prinsipp bør nedtones eller erstattes (NOU 2012:5).

Metode: En systematisk gjennomgang for hvordan rammeverket kunne påvirke de praktiske intensjonene med det biologiske prinsipp.

Resultat: Når et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernlovens paragraf 4-12 er vedtatt, må det foreligge *alvorlige* mangler ved den daglige omsorgen. Denne mangelen kan ikke avhjelpes med øvrige tiltak i hjemmet. Dette tolkes da som en rettslig konsekvens av det biologiske prinsippet. Det vil si at ved en slik avgjørelse som omsorgsovertakelse er, er det de biologiske eller genetiske båndene mellom barnet og foreldrene som blir truet. Brynhildsrud hevder at barns interesser eller rettigheter ikke blir svekket av å beholde det biologiske prinsipp som en grunnleggende verdinorm i barnevernet. Det er heller ikke til hinder for å ivareta barns behov når foreldrene svikter.

3.2 Artikkel 2

Tittel: Bunkholdt, Vigdis “*Det biologisk prinsipp- på vei ut av barnevernet?*” Norges Barnevern 1-2013. Side 52-62. @universitetsforlaget.

Hensikt: Å komme med forslag til endring som følge av en nedtoning av det biologiske prinsipp.

Bakgrunn: I 2012 leverte et ekspertutvalg NOU 2012:5 hvordan en kunne gi en bedre beskyttelse av barns utvikling, der de drøftet posisjonen til et biologiske prinsipp i barnevernet.

Metode: Systematisk gjennomgang av eksisterende rammeverk og faglitteratur.

Resultat: Det biologiske prinsipp har tatt for stor plass i tenkningen sammenlignet med andre forhold som er betydningsfulle for barns utvikling og fungering. Forfatteren kan ikke se noen sammenheng mellom barns utvikling av identitet og deres biologiske tilhørighet. Likevel understrekes det at den biologiske tilhørigheten kan få betydning for identitetsutviklingen på et senere punkt i livet. Det påpekes at det sterkeste ønske for veien videre er å gi barn rett til utviklingsstøttene tilknytning, og at de får oppfylt retten til å vite sitt opphav hvis det er til deres beste.

3.3 Artikkel 3:

Tittel: Gording Stang, E. og Baugerud, G-A. «*Samvær etter omsorgsovertakelse- en barnefaglig og juridisk utredning*» Oslomet Rapport 2018 nr 10. DOI: [ISSN 2535-485X](https://doi.org/10.25355/485X)

Hensikt: Foreta en barnefaglig og juridisk vurdering av hensynet til barnets beste, forholdet til foreldrene og prosessuelle spørsmål etter en omsorgsovertakelse.

Bakgrunn: Barne- og likestillingsdepartementet trengte et nytt kunnskapsgrunnlag for regulering av samvær som ett ledd i oppfølgingen av NOU 2016:16 *ny barnevernslov*.

Metode: En systematisk gjennomgang av nyere forskningslitteratur knyttet til individuelle vurderinger av utviklingspsykologiske faktorer som tilknytning og betydningen av samvær etter opplevd omsorgssvikt. Empiriske studier løfter opp validiteten av denne rapporten, der man ser barnets, foreldrenes og fosterforeldrene sitt perspektiv på samvær. Den juridiske delen av rapporten tar for seg hovedtrekk i rettsutviklingen på feltet, og gir en redegjørelse for rettslige utgangspunkt knyttet til barnets og foreldrenes rett til beskyttelse av familieliv etter De europeiske menneskerettighetskonvensjon av 1950.

Resultat: Samvær mellom barn, foreldre, eventuelt øvrige familie er av stor betydning for de aller fleste barn som opplever å bli flyttet fra sitt hjem. Vurderingen av samvær er helt sentral for å opprettholde barnets identitet og relasjon til sine biologiske foreldre. Utfordringene er derimot mange, og det er mangel på gode empiriske studier hvor effekten av kontakt og samvær undersøkes. Det er mer behov for kunnskap både når det gjelder samvær etter omsorgsovertakelse og barnas utvikling knyttet til dette.

3.4 Artikkel 4:

Tittel: Havik, T. «*Slik fosterforeldre ser det -II*» Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005.

Hensikt: Å frembringe kunnskap om hvilke erfaringer det er å være fosterfamilie. Den vil undersøke hva deres synspunkt og erfaringer er på oppfølging og støtte de har fått fra barnevernet. En slik kartlegging kan også gi informasjon om erfaringer man gjør seg ved samvær mellom barnet og barnets foreldre, og hvordan fosterforeldrene mener det går med disse barna.

Bakgrunn: Fosterhjemsarbeid er ett viktig satsingsområde for barnevernets utviklingscenter på Vestlandet. Denne undersøkelsen er ett ledd i denne satsingen.

Kandidatnummer: 10014

Metode: En kvalitativ undersøkelse basert på 1466 fosterforeldre sine egne erfaringer. Svarene ble blant annet analysert med krysstabeller og lagt inn på ett statistikk program.

Resultat: Nesten alle fosterhjemsbarn ble vurdert til å ha større behov for omsorg og oppfølging enn det som er vanlig for barn i samme alder. Halvparten av disse ble vurdert til å ha **stort** behov for oppfølging, der en av tre hadde vært til undersøkelse/behandling for problemene sine. Kontinuitet, forutsigbarhet og tillit er svært viktige faktorer for disse barna.

Rapporten viser at omtrent halvparten av barna har samvær med sine foreldre, både mor og far. To av fem barn har samvær med bare en av foreldrene (39%). Det er en viss sammenheng med samvær og varigheten av omplasserings tiltaket. I plasseringer som har vart lengst, er det sjeldnere samvær.

4.0 Aktuell faglitteratur og juridiske rammer

Alle avgjørelser som blir tatt i barnevernstjenesten baseres på hensyn til barnets beste, som er lovens viktigste prinsipp. Barnevernlovens inngrepskriterier er i samsvar med våre menneskerettslige forpliktelser.

«Loven skal sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, skal få nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår» Lov om barneverntjenester (1991)

Som nevnt i avgrensingen til oppgavebesvarelse kan en ikke redegjøre for hele lovverket rundt barnevernstjenesten. Barnevernsområdet er en sektor som er under kontinuerlig utvikling. Dette betyr blant annet at en ny barnevernslov raskt vil kunne bli gjenstand for endringer. Det vil likevel være naturlig å se på den juridiske ordlyden som omhandler samvær og biologisk prinsipp.

I dette kapitlet vil jeg, i tillegg til lovgivning; også presentere hva faglitteraturen sier om begrepene i problemstillingen.

4.1 Biologiske prinsipp

Barnevernet anser det biologiske prinsipp som et grunnprinsipp i deres arbeid. Prinsippet tydeliggjøres blant annet ved at inngripen fra barnevernets side skal skje i hjemmet uten å måtte skille barnet bort fra sine foreldre (NOU 2012:5). I fastsettelse av samværsordninger, kommer det biologiske prinsipp også til uttrykk (Bunkholdt, 2017, s.45).

I barneretten står det biologiske prinsipp sentralt. Innenfor det ulike rettsområder vil begrepet komme til uttrykk på ulik måte og vil også ha noe ulikt innhold etter hvilke problemstillinger som diskuteres (NOU 2012:5).

Det biologiske prinsipp har i vesentlig grad handlet om en forestilling der båndet mellom foreldre og barn har en unik verdi, et bånd som både skal anerkjennes og beskyttes.

Tradisjonelt anses familien som et viktig samlingspunkt og en sosialiseringarena.

Familieforholdet har en rettslig betydning når det kommer til foreldreansvar,

underholdningsplikt og statsborgerskap, men utover dette finnes ingen alminnelig regel for hvordan familiebegrepet kan forstås (NOU 2012:5).

4.2 Tilknytning

Den spesielle kontakten som oppstår mellom barnet, mor, far eller andre nære omsorgspersoner, kaller vi tilknytning. John Bowlby er den første forskeren som beskrev tilknytningen som den viktigste utviklingen hos et barn. Mor og far skal normalt sett være en trygg base som barnet kan søke nærhet og trygghet hos. Det skapes et følelsesmessig bånd som danner selve grunnlaget for utviklingen av barnets selvoppfatning, trygghet og tillit. Tid sammen med barnet, og særlig i det første leveåret er en viktig faktor for at barnet skal kunne utvikle en god tilknytning (Håkonsen, 2015:46).

Tilknytningsteorien står sentralt både i forskning og i terapi, og gir oss et av de beste verktøyene for arbeid med barn og familier.

John Bowlby jobbet hele sitt liv med å utvikle en bærende teori om de gode og vonde sidene av det tidlige emosjonelle samspillet, det som blir omtalt som tilknytningsteori. Bowlby gikk imot den oppfatningen i den klassiske psykoanalytiske teorien om at barnet blir sosialt og knyttet til moren fordi hun tilfredsstiller dets fysiologiske behov med mat og stell. Han konkluderte at barnets behov for tidlig emosjonell tilknytning er like viktig som behovet for temperaturregulering. En spesifikk side av forholdet mellom barnet og omsorgsgiveren, er blant annet tilknytning. Et eksempel er når barnet er engstelig, aktiveres tilknytningen slik at barnet tyr til sin omsorgsgiver (Grøholt med flere 2015, s.23).

De tette båndene i en tilknytning fører til at barnet trygt kan hvile i seg selv. Tilknytning skal ses som den delfunksjonen som skaper indre trygghet hos barnet og som en del av normalutviklingen.

En videre utvikling av Bowlbys tilknytningsteori var i samarbeid med Mary Ainsworth (1978). Hun fant ulike former for tilknytning som er synlige i barnets atferd.

Ainsworth utviklet det hun kalte fremmedsituasjonen og fant ut fra dette noen betydelige forskjeller på barns reaksjoner som hun kaller for trygg eller utrygg tilknytning, de ulike tilknytningstypene hun fant var: Type A: usikker – avvisende, Type B: Sikker, Type C: Usikker – motvillig og Type D: Usikker – disorganisert (Håkonsen, 2015:48).

Mangel på en stabil og kontinuerlig relasjon til mor eller en stabil erstatte for henne ville ifølge Bowlby føre til store og noen ganger uopprettelige helseskader (Bunkholdt 2017, s.50). Når barnet har behov for beskyttelse og å skape trygghet, søker barnet til en tilknytningsperson. Barn som har en trygg tilknytning til sine foreldre, viser seg å ha en større evne til å håndtere vanskelige situasjoner senere i livet, samt at de utvikler empati. Evnen til å danne nye relasjoner til venner og lekekamerater blir også lettere. Grunnlaget for en trygg tilknytning er blant annet at mor og far er tilgjengelige, pålitelige og forutsigbare, har evnen til å vise følsomhet for barnet og innlevelse i barnets måte å oppfatte verden på (Håkonsen 2015, s.48). Barn som har utviklet trygg tilknytning får ofte en videre utvikling som er preget av gode relasjoner, trygghet på egen mestring og høyt egenverd. Barna blir oppfattet som empatiske, god på samarbeid og vil etter hvert utvikle høy sosial kompetanse. Dermed har barn med god tilknytning et grunnlag som reduserer risikoen for senere dårlig psykisk helse. De barna med utrygg tilknytning kan være engstelig, har vanskelig for å regulere følelser, søker til andre, har lavt egenverd, bruker følelsesutbrudd for å bli sett og kan være i faresonen for å internalisere problemer (Bunkholdt, 2017, s.55).

Utgangspunktet for tilknytningsteorien er at barnet biologisk og genetisk er programmert til å søke nærhet og tilknytning til sine nærmeste omsorgspersoner og for å bli beskyttet mot trusler og farer. Det kan sies at denne teorien er en psykobiologisk teori, som innebærer at barnet starter en prosess med å knytte seg til en bestemt person i seks-/sjumånedersalderen (Kvaran & Holm, 2012:87).

Forstyrrelser av tilknytningsprosessen kan legge grunnlaget for utvikling av psykiske lidelser, derfor er prosessen viktig for senere psykisk helse (Grøholt med flere. 2015:23).

Barnet undersøker og utforsker omgivelsene og får dermed nye erfaringer og lærdom. Om denne utforskningen blir for skremmende er det viktig at barnet har en trygg havn i tilknytningspersonene slik at barnet får den nødvendige trygghet og sikkerhet til å utforske og søke nye utfordringer (Kvaran & Holm, 2012, s. 88).

En trygg og god tilknytning i de første 2-3 leveårene er grunnleggende for alle menneskers tilknytning og emosjonelle følelser overfor andre mennesker.

Barna blir oppfattet som empatiske, god på samarbeid og vil etter hvert utvikle høy sosial kompetanse (Kvaran & Holm, 2012, s.89).

En indre arbeidsmodell, en av de finere elementene i tilknytningsprosessen, kan forstås som en samling av tanker, følelser og handlingsberedskap som er skapt av tidligere samspillserfaringer mellom barn og omsorgsgivere. disse tankene og følelsene kan gi opphav

til ulike måter å reagere på i forskjellige situasjoner og overfor forskjellige mennesker, avhengig av relasjon, relasjonserfaring og situasjon.

En indre arbeidsmodell er ikke låst fast og kan endres. Barn får stadig nye erfaringer, noen gode, andre ikke. Disse erfaringene kan føre til justeringer av den indre arbeidsmodellen. Det kan imidlertid være vanskelig å endre en relativt godt etablert arbeidsmodell, fordi reaksjonene fra barnet etter hvert kan bli automatisert (Bunkholdt, 2017. s. 51).

4.3 Lov om omsorgsovertakelse § 4-12

Vedtak om å overta omsorgen for et barn etter barnevernloven § 4-12 er svært inngripende for en familie, som vil erfare en oppsplitting av familien ved at barnet flyttes.

Det er ikke bare tanken om at barn står i fare for senere problemutvikling som er begrunnet i tanken ved omsorgsovertakelse, det er også barnets rett til beskyttelse fordi barn og barndom har en egenverdi (NOU 2012:5, s. 68)

Barnevernet overtar omsorgen for barnet og dette kan skje i tilfeller hvor hjelpetiltak over lang tid er forsøkt og ved akutsituasjoner. En omsorgsovertakelse skal i utgangspunktet være midlertidig jmfør det biologiske prinsipp (NOU 2012:5, s.67).

Disse beslutningene om å flytte barn fra foreldre, *en omsorgsovertakelse* er noen av de vanskeligste beslutningene barnevernet og barnevernsarbeideren står ovenfor. Foreldre har i denne vurderingen en sentral plass til hvordan flyttingen skal foregå. Det kan være snakk om frivillig tiltak eller tvangsvedtak. Ved tvangsvedtak må saken behandles av fylkesnemnda (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.238).

4.4 Samværsrett i henhold til barnevernloven § 4-19. og barneloven § 42.

Selv om det offentlige overtar omsorgen for et barn, opphører ikke retten til familieliv. Etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse, har retten til familieliv stor betydning for hvilke forpliktelser som hviler på statens myndigheter (NOU 2016:16, s.47). Barn og foreldre har ifølge *barnevernlovens paragraf 4-19* rett til samvær med hverandre. Loven regulerer

også en gjensidig samværsrett hos de som mottar hjelpetiltak fra barnevernet. Dersom hjelpetiltaket består i frivillig plassering utenfor hjemmet, må dette samværet koordineres og avtales nærmere med barneverntjenesten, barnet (jmf. Bvl. § 1-6.) og plasseringsstedet. Dette kan få en praktisk innvirkning for gjennomføringen og omfanget av samværet (Bunkholdt, 2017. s.209).

Det er også her viktig å understreke at barnet har en *rett* til samvær med begge foreldrene, også i tilfeller hvor mor og far ikke bor sammen jamfør barneloven § 42.

Vilkårene for å flytte barnet bort fra foreldrene er strenge, og ved en adskillelse har foreldre og barn rett til samvær. Dette sier også noe om at det er foreldre som har det primære ansvaret for barns omsorg og barnevernet har det subsidiære, hvilket bunner i det biologiske prinsipp (NOU 2012:5 s. 41). Når et barn blir plassert utenfor hjemmet (etter § 4-12 eller § 4-4. 6.ledd) skal det foreligge en samværsavtale. Denne avtalen utarbeides enten av fylkesnemnda eller mellom foreldre, barneverntjenesten og fosterforeldrene. Samværsavtalen skal blant annet inneholde målsetting for samvær og/eller kontakt, og hva som forventes av involverte parter. I dette tilfellet barnet, foreldre, fosterforeldre og barnevernstjenesten (Bunkholdt, 2017. s. 139).

Når beslutninger om ett barns fremtid skal fattes, er kunnskap om de positive effektene av trygg tilknytning, men også de negative effektene på barn i de tilfeller der relasjoner er forstyrret viktig (NOU 2012:5). En samværsordning som passer for både barnet, foreldrene og fosterforeldrene kan være utfordrende å få til. Samværet skal passe barnets hverdag og barnas egne synspunkter.

Samvær har som målsetting å la foreldrene følge med i barnets utvikling. Dette kan bidra til en enklere tilbakeføring siden foreldrene da vet mer om sitt barn, og kan forstå /møte barnets reaksjoner. Dette vil igjen kunne øke muligheten for fortsatt normal utvikling. De to første leveårene til barnet er det svært mye utviklingsmessig som skjer, og særlig betydning her er utviklingen av tilknytning. Samværsordningene må derfor legges til rette for at barnet får utvikle tilknytning til både fosterforeldre og sine biologiske foreldre. Det blir derfor betydelig viktig med svært hyppig samvær, og at disse samværene må skje i forskjellige situasjoner hvor barn og foreldre på en naturlig måte blir kjent med hverandre og utvikler gjensidig tilknytning. På denne måten ivaretar man utviklingen av tilknytning av begge foreldrepar og reduserer virkningen av bruddet med de midlertidige omsorgsgivere ved en eventuell tilbakeflytting (Bunkholdt 2017. s. 223). Behovet for tydelighet og varighet kommer inn som styrende faktorer i fastsettelsen av samværsordningen (NOU 2012:5 s. 114).

Dersom det er tatt beslutning om at spedbarnet skal vokse opp i fosterhjemmet, blir hovedformålet med samvær at barnet skal ha kjennskap og informasjon om sine foreldre. Men det bør ikke opprettholdes eller bygges nære følelsesmessige relasjoner. Samværsordningen som er opprettet hos spedbarnet skal følges nøye med og man skal være åpen for endring hvis noe tyder på at den ikke er hensiktsmessig for barnet (Bunkholdt 2017 s. 224).

De barna som er langtids plassert skal ha anledning til å kjenne sitt opphav, og helst få anledning til å treffe og bli kjent med foreldrene sine. Samvær og samværsordningen skal sørge for at barnet får utviklingsstøtte og at det dekker viktige behov som tilknytning og stabilitet. Barnet skal vite at det er sett, forstått og ivaretatt og trenger derfor at foreldrene i samværsperiodene er interessert, ser barnet, er engasjert og gir reaksjoner som viser at barnet står i fokus. Dette gir barnet opplevelse av egenverd og vet at det blir satt pris på (Bunkholdt, 2017, s.219). Alle såkalte «gevinster» må vurderes mot andre forhold som påvirker effekten av samværet (NOU 2012:5, s. 110).

4.5 Kontinuitet

I denne forbindelse er kontinuitet ensbetydende med å ha en sammenhengende livshistorie. En sammenhengende livshistorie får vi når vi først er omgitt av de samme menneskene gjennom oppveksten og ved å senere beholde familien og venner gjennom store deler av livet (Bunkholdt & Kvaran 2015). Det hender ofte at voksne oppsøker steder som har vært betydningsfulle, eller som de har minner fra. Dette handler om å få oppleve kontinuitet. Det samme gjelder når vi ser tilbake på bilder og minner. Slik er fortiden med på å påvirke identitetsutviklingen og vi har behov for å vite og forstå noe av hvordan denne utviklingen har vært. Både barn og voksne kan miste noen som kjenner dem fra fortiden, slik at de er alene om sin historie, og dette kan føre til at de opplever en stor ensomhet (Bunkholdt, 2017, s.47).

Ved en omsorgsovertakelse og flytting, brytes tilgangen til den viktigste kilden til kontinuitet fordi barnet ikke lenger er omgitt av de samme menneskene som så langt har utgjort holdepunktene i livet til barnet. For å kompensere for tapet av denne kilden til kontinuiteten, er det beste å sikre en fornuftig samværsordning og ofte kombineres det med bilder og minner (Bunkholdt, 2017 s.154).

4.6 Stabilitet

Bunkholdt og Kvaran (2015) skriver at stabilitet i denne sammenheng, betyr at de mennesker som barn og unge har rundt seg, gir omsorg på måter som vekker tillit. Det er viktig med forutsigbarhet og at man viser at man er til å stole på. Stabilitet innebærer at barn og unge blir møtt med reaksjoner på signaler og forståelige grenser. Barn trenger et stabilt omsorgsmiljø for å ivareta dets aldersadekvate utvikling (s.271).

5.0 Drøfting

«Hvor mye betyr det biologiske prinsipp når det skal avgjøres samvær etter en omsorgsovertakelse?»

Som student i praksis eller ansatt i barneverntjenesten erfarer man å møte foreldre og barn i en sensitiv fase av livet. Familielivet deres er kanskje blitt eller er i ferd med å bli omrokkert på, idet barnevernet er kommet «inn i bildet». Både foreldre og barn kan være mottakelige for støtte eller å sitte igjen med en opplevelse av å få familielivet forstyrret. Som snart nyutdannet barnevernspedagog ønsker jeg å kunne bidra til å styrke relasjonen mellom barnet og foreldrene ved å sette ord på barnets atferd, det å kunne fortelle noe om barnets styrke og behov for reguleringstøtte fra foreldrene. For måten vi kommuniserer med foreldrene på, tror jeg er vesentlig for å etablere en tillitsfull allianse med familien. Bunkholdt og Kvaran (2015) påpeker også viktigheten av dette. De mener det er avgjørende med god samhandlingsallianse mellom familien og barneverntjenesten for å kunne oppnå positive virkninger på iverksatte tiltak. Men, dette stiller krav til både de biologiske foreldrene og til barnevernet, sier Stang og Baugerud (2017) Foreldrene bør vise at de har en endringskapasitet knyttet til utfordringer de har hatt i samspill med barnet sitt. I forhold til samværsspørsmål, så må foreldrene kunne vise motivasjon for barnet sitt, sier de. Barnevernet på sin side må kunne forvente en rekke negative reaksjoner, både fra barnet og de biologiske foreldrene, ifølge Bunkholdt og Kvaran (2015). Det er finnes mange årsaker til omsorgsovertakelse. Barnevernloven tar sikte på å fremme *barnets* interesser i vanskelige omsorgssituasjoner, med utgangspunkt i hva som er det beste for barnet. Hva som er til det beste for barnet varierer ut ifra de forskjellige situasjonene, og det finnes ingen fasit på hva som er det riktige svaret i hver enkelt sak. Det må foretas en konkret vurdering av alle faktorer. Vilklårene i § 4-12 må være oppfylt, samtidig som det må vurderes om det er til barnets beste, og om situasjonen kunne vært løst på annen måte jamfør minste inngreps prinsipp.

Retten til samvær mellom foreldre og barn etter omsorgsovertakelse bygger på at det generelt anses å ha en egenverdi for barn å ha kontakt med sine foreldre, og er dermed forankret i det biologiske prinsipp. NOU 2015:5 understreker dette ved å si at samværsretten er et utslag av det biologiske prinsipp, som blant annet handler om verdien av at barn og foreldre opprettholder kontakten selv om de ikke bor sammen. Bunkholdt derimot sier i sin artikkel at

det biologiske prinsipp er en «inngrodd sannhet». Hva mener hun egentlig med dette? Har foreldrenes rettigheter stått sterkere enn barnets? – Hun hevder videre at barn trenger et stabilt omsorgsmiljø for å ivareta barnets utvikling (Bunkholdt, 2013) Dette kan vel ikke bestrides. Bowlbys (1969) teori understøtter Bunkholdts påstand ved å si at emosjonell tilknytning er like viktig som behovet for å dekke fysiologiske behov. Dermed gikk han imot den klassiske psykoanalytiske teorien om at barnet blir sosialt knyttet til sin biologiske mor fordi hun tilfredsstiller dets fysiologiske behov (Grøholt med flere 2015, s.23). Ut fra dette, så kan det være nærliggende å tenke at det ikke er særlig rom for det biologiske prinsipp når det først er vedtatt en omsorgsovertakelse.

Det biologiske prinsipp anvendes ikke direkte inn i loven, men blir tydeliggjort gjennom lovens bestemmelser ved blant annet om at inngripen fra barnevernets side skal skje i hjemmet, noe som også er i tråd med det mildest inngreps prinsipp, sier Bunkholdt (2017). NOU 2016:6 sier at biologiske prinsipp ikke er ett uttrykk for en konkret regel i barneretten. Det betyr at prinsippet ikke må legges til grunn ved samværsspørsmål. Prinsippet blir mer en generell norm som må vurderes i det enkelte tilfellet (NOU 2016:16) I henholdt til dette kan det undres til at det biologiske prinsipp har en veldig uklar rolle i beslutninger i barnevernet.

At det biologiske prinsipp har hatt store endringer er i tråd med blant annet at barna har fått kjennetegn som kompetansebarn med likeverd, deltakelse og inkludering. Denne utviklingen er blitt ledet av kunnskapen om barn, lovgivningen for barn, og den store bedringen av den generelle velferden (NOU 2012:5 s.35). Barn er like mye verdt som voksne, skal delta i stor grad i bestemmelser om sitt liv, skal inkluderes og bli tatt på alvor (NOU 2012:5 s. 149) Bunkholdt (2017) derimot sier at det ser ut til å være vanskelig å gi barna en slik posisjon og viser til norske studier som bekrefter dette. Funnene i disse studiene viser blant annet at barnas egne stemmer var mindre framtrødende i sakene i 2009 enn i 2000, selv om det riktignok var langt flere referanser til barnet i 2009 enn i 2000 (s.150). Hvordan barnets stemme kommer frem blir med dette noe uklart, og spesielt jamfør barnets medvirkning. Mine egne spekulasjoner og spørsmål som dukker opp i denne sammenhengen er blant annet barnets alder og modning, er barnet blant annet påvirket av lojaliteten til foreldrene? Og har det vært tilrettelagt for barnet, i form for tid, rom og trygghet? Det kan virke ut ifra dette at det er vanskelig i praksis.

NOU 2012:5 skriver at en bekostning av denne utviklingen kommer i form for at foreldrenes rettigheter er blitt sveket (s.149) En annen relevant faktor som gjør at det biologiske prinsipp er kommet under økende press er at flere barn enn tidligere har sin oppvekst eller deler av den hos andre enn sine biologiske foreldre (s.156).

Det er flere barn som fødes utenfor ekteskap, antall skilsmisser har økt og en kjernefamilie kan i dag bestå av en eneforsørger med barn, to personer som er gift på nytt og som kan ha ett eller flere biologiske barn (s.34). Barnets opplevelse av viktighet med samvær

En utvikling av familiebegrepet har nok stor betydning for hvordan man skal ivareta og praktisere det biologiske prinsipp (s. 149). I denne utviklingen kan man undres på om dette er i tråd med at det er flere barn som har deler av sin oppvekst hos mor og delvis til far og hvor begge foreldrene har etablert seg på nytt. Barn vil i disse kontekstene danne flere relasjoner med ste-foreldre og eventuelle ste-søsken.

Omsorg og oppdragelse av barn i en familie er primære verdimeslige begrunnelser og anses som en grunnenhet i samfunnet. Familieforholdet har rettslig sett betydning for eksempel når det gjelder foreldreansvar, underholdsplikt, statsborgerskap, men likevel finnes det ingen alminnelig regel for hvordan begrepet familie menes med, eller skal forstås (NOU 2012:5). Et interessant funn er blant annet i artikkelen til Bunkholdt (2013 s.57), hvor hun nevner at ordet biologi ikke er nevnt en eneste gang i de store internasjonale konvensjonene. Om dette skyldes at ordet biologi ikke er nødvendig å nevne, nettopp på grunn av den sterke verdien blir da ifølge henne bare spekulasjoner. Mine tanker rundt dette støtter Bunkholdts spekulasjoner. I 1991, da BK ble ratifisert i Norge, var det kanskje ikke like stort fokus på «trykket» av biologien?

Når barnet ikke får tilstrekkelig omsorg hos sine foreldre, og det biologiske prinsipp ikke lengre er godt nok, befinner vi oss i en form for unntakstilstand hvor barnevernet har sitt virkefelt (NOU 2012:5). Bunkholdt og Kvaran (2015) sier at på grunnlag av det biologiske prinsipp samt det mildest inngreps prinsipp, prøver barnevernet i det lengste å hjelpe familien med hjelpetiltak i hjemmet (s.239).

I noen tilfeller kan det virke som at barnevernet kanskje prøver litt for lenge med tiltak i hjemmet. I boka «*Barnevernet – fra oss som kjenner det*», skrevet av Forandringsfabrikken (2017), er det flere eksempler hvor ungdommer forteller sin historie om at barnevernet var for sent ute med flyttingen, slik at det hele endte med en hasteflytting, eller tilfeller hvor barnet har følt seg lite verd nettopp fordi barnevernet ikke så på situasjonen som alvorlig nok til at barnet kunne bli flyttet. En hasteflytting vekker flere følelser og byr på flere utfordringer enn

en planlagt flytting. Når barn brått mister kontakten med sine biologiske foreldre og sitt nettverk kan det oppleves vondt for barn og foreldre.

Stang og Baugerud (2018) skriver at samvær og kontakt med sine biologiske foreldre og eventuelt andre påvirkes av ulike faktorer. blant disse er varigheten av plasseringen og hva slags omsorgssvikt barnet har blitt utsatt for (s.18). Ved kortvarige plasseringer er det et sentralt mål at barnets tilknytning og relasjon til sine biologiske foreldre opprettholdes. Denne kontakten skal også hjelpe barnet til å få en forståelse for hvorfor det ikke kan bo hjemme samtidig som at barnet skal kjenne sitt opphav (Stang, Baugerud 2018 s. 18). Ved disse målene vil derfor utslag av det biologiske prinsipp være veldig sentralt.

Samvær og samværsordningen skal sørge for at barnet får utviklingsstøtte og at det dekker viktige behov som tilknytning og stabilitet. Barnet skal vite at det er sett, forstått og ivaretatt og trenger derfor at foreldrene i samværsperiodene er interessert, ser barnet, er engasjert og gir reaksjoner som viser at barnet står i fokus. Dette vil også gi barnet en opplevelse av egenverd og vet at det blir satt pris på (Bunkholdt, 2017, s.219).

Bowlby (1969) sier at når barnet har behov for beskyttelse og trygghet, søker det til en tilknytningsperson. Forstyrrelser av tilknytningsprosessen kan legge grunnlaget for utvikling av psykiske lidelser, derfor er prosessen viktig for senere psykisk helse (Grøholt med flere 2015, s.23)

Når det gjelder spedbarn som blir plassert så trenger de tydelighet og forutsigbarhet i måten de blir og gitt omsorg på. I de stundene hvor barnet har et stort behov for omsorg, når det våkner, skal stelles, vil leke, spise og når det skal legge seg, kan det være bra for de biologiske foreldre å ha samvær (NOU 2012:5, s. 113). Dette forteller meg viktigheten av å legge til rette for samvær individuelt ut ifra barnets alder og behov.

En samværsordning kan på den andre siden forstyrre eller hemme mulighetene for at målsettingene med plasseringen blir nådd, dette gjelder spesielt ved en langvarig plassering (men også spedbarn?). Foreldre ønsker mest mulig samvær med barnet sitt og barnet trenger samvær med sine foreldre. På samme måte som at barnet trenger samvær med sine foreldre, trenger barnet også tid og muligheter til å knytte seg til sine nye omsorgsgivere. Det biologiske prinsipp kan eller må derfor i noen tilfeller vike for å sikre at barnet har muligheten til å knytte seg til sine fosterforeldre (NOU 2012:5). Barnevernet kan i disse tilfellene redusere hyppigheten av samværet for å sikre barnet tilknytning til fosterfamilien. (Bunkholdt, 2012. s. 222). Samværsproffene (2011) i Forandringsfabrikken sier blant annet at de anbefaler

barnevernet om å *ikke* sende barnet til samvær hvis de selv ikke ønsker det og mener at det må til en lovendring på regulering av samvær:

«Barnevernet ville at jeg skulle ha kontakt med mamma, minst en gang i året. Men selv om det var så sjeldent, var det for mye akkurat for meg. For meg er ikke familien min de som bygger meg opp»

Ifølge Stang og Baugerud (2017) kan det tyde på at variasjonen på hyppighet av samvær, kontakt med sine biologiske foreldre, er stor. Dersom barn får hyppige samvær i tråd med foreldrenes interesser, kan kvaliteten være betydelig dårlig og barnet får dårlige erfaringer og tapt tid til å knytte seg til sin nye familie. Men ved en eventuell tilbakeføring til biologiske foreldre vil en redusering av samvær etter barnas interesse bli påvirket på en negativ måte. Dette gjelder særlig de minste barna mellom 0-4 år som trenger hyppig samvær for å sikre en trygg tilbakeføring.

Med noen motstridende funn viser det i all hovedsak at mer hyppig kontakt mellom barn og biologiske foreldre alene ikke fører til gjenforening. Dersom gjenforening er målet, anbefales det en hyppighet i samværet. Når gjenforeningen med de biologiske foreldrene ikke er målet, viser det til at kontakt bør skje basert på barnets behov og ikke foreldrenes behov. Men ingen studie har så langt identifisert hva som er den adekvate hyppigheten på kontakt under og etter en omsorgsovertakelse (Stang & Baugerud, 2017).

Slektsplasseringer føyer seg inn i barnevernets tenkning om det biologiske prinsipp.

Bunkholdt (2017) definerer slektsfosterhjem når barnet bor i fosterhjem hos nærmeste familie i fjernere eller i nært nettverk. Ved flytting i slektsfosterhjem dukker det opp flere utfordringer. Blant annet at disse fosterhjemmene får mindre støtte og hjelpetiltak fra barnevernet. Det pekes også på at barnet kan oppleve spenninger knyttet til lojalitet og splittelse mellom de ulike delene av familien. Andre utfordringer kan handle om hvordan samværsavtalen blir overholdt og nekting av samværet dersom de biologiske foreldrene dukker opp i en tilstand som ikke er bra for barnet (Stang & Baugerud 2017 s.50)

Mine undringer knyttet opp til slektsfosterhjem er blant annet rolleskille. Dersom barn blir plassert hos besteforeldre, hvordan skiller de mellom å være bestemor, fostermor samt mor til barnets mor eller far? Ved omsorgsovertakelse og flytting er det tydelige tegn på at foreldre ikke utøver god nok omsorg til barnet sitt. Rollen som mor til sitt eget barn som sårt trenger støtte selv kan i disse kontekstene, bli særlig utfordret i forhold til egne følelser som kommer i veien. Disse tankene er i tråd med å være menneskelig.

Barnevernet var tidligere noe skeptisk til fosterhjem i egen slekt. En av årsakene til dette er at det har vært oppfatning av at det ofte er konflikter innad i barnevernsfamilier, slik at barn risikerer å flytte fra et problemfylt miljø til et annet. En annen årsak er spørsmålet om hvorvidt slektsfosterforeldrene vil oppfatte seg som en offentlig familie eller unndra seg nødvendig kontakt med barnevernet (Bunkholdt, 2017, s. 104)

På den andre siden viser forskning at det også er en del fordeler ved slektsplasseringer. Blant annet blir barnets tilhørighet til de biologiske foreldrene ivaretatt på en bedre måte og opprettholdelsen av identiteten ivaretas bedre og kontakten med de nye omsorgspersonene opprettholdes også i voksen alder (Stang, Baugerud, 2017, s.50)

Ifølge Bunkholdt (2017) er skepsisen snudd, da det er flere studier som har vist at det er liten forskningsmessig dekning for å avvise slektsfosterhjem som gode alternativer for barn som må flytte (s.104).

Om det beste for barnet er en følelse av kontinuitet eller stabilitet i oppveksten er vanskelig å finne en eksakt konklusjon på. Bunkholdt (2017) mener at dette er noe man må vurdere ut ifra hva som er mest til skade, er det å bryte kontinuiteten slik at barnets muligheter for en stabil omsorgssituasjon øker, eller skal man la barnet leve under den ustabile omsorgssituasjonen for å få bevare kontinuiteten?

Bunkholdt (2017) hevder at når barnet flytter vil den viktigste tilgangen til kontinuitet brytes fordi barnet da ikke lengre er sammen med de menneskene som utgjør noe av det som er kjent i livet så langt. Flyttingen vil da være basert på at barnet trenger en større stabilitet i hverdagen og omsorgen enn det får hos sine foreldre. Kompensasjon for tapet av kontinuiteten vil da komme til i samvær, men kan også skapes ved hjelp av bilder og minner (s. 48). Hun sier videre at opplevelsen av kontinuitet er svært viktig for barnet og dette ivaretas best ved at barn og foreldre bor sammen gjennom barnets oppvekst (Bunkholdt, 2017 s.222). Ved omsorgsovertakelse og brudd på kontinuitet blir det derfor viktig med kontakt med sine biologiske foreldre samtidig som at fosterhjemmet vil få et ansvar på å hjelpe barnet med å huske sin fortid (NOU 2012:5).

Stabilitet er viktig for at barnet får en tilførsel av alle former for næring. En trygg og stabil omsorgsperson, med gode muligheter til å søke tilknytning til, vil lære barnet gode måter å forholde seg til mennesker på senere i livet (Håkonsen, 2015, s. 48).

Bunkholdt og Kvaran (2015) skriver at stabilitet i omsorg betyr at de mennesker som barn og unge har rundt seg, gir omsorg som er riktig og godt for den enkelte og gir omsorg på måter som gjør dem forutsigbare og til å stole på. Stabilitet innebærer at barn og unge blir møtt på

forutsigbare reaksjoner på signaler og forståelige grenser. Barn trenger et stabilt omsorgsmiljø for å ivareta barnets utvikling. I detaljene i samværsordningen vil det da dukke opp spørsmål som: hvor ofte må barnet treffe sine foreldre for å bevare kontinuiteten i livet? Dersom det er hyppige samvær, hvordan bidrar det til stabiliteten i fosterhjemmet? Og på den andre siden, hvordan skal barnet klare å holde tråden i livet ved en redusering av hyppighet? (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.271).

I lys av dette kan den relative betydningen av stabilitet og kontinuitet sees som en avskygning av den ideologiske drøftingen om det biologiske prinsipp.

2.2 NOU 2016:16 Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse 2.2.1

Barnevernslovsutvalgets utredning Forslag til ny barnevernslov bygger på

Barnevernslovsutvalgets forslag som ble lagt frem i NOU 2016:16 Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. Barnevernslovsutvalget fikk i mandat å foreta en fullstendig språklig, teknisk og strukturell gjennomgang av loven og utarbeide utkast til ny barnevernslov. I tillegg ble utvalget bedt om å vurdere åtte nærmere angitte temaer:

rettighetsfesting, barnevernets ansvarsområde, forebyggende arbeid, regulering av faglige prinsipper, tidsriktig barnevernslov, tiltakene i barnevernet, partsrettigheter og samvær.

Departementet drøfter spørsmålet, men foreslår ingen ny lovbestemmelse. Departementet er opptatt av ikke å oppstille konkurrerende hensyn til prinsippet om barnets beste.

Likevel har departementet vurdert om det biologiske prinsipp eller retten til familieliv bør få et tydeligere uttrykk i loven.

Stang og Baugerud (2017) viser til en undersøkelse foretatt av Helse- og velferdsetaten i Oslo kommune (2011) hvor det vises at barn i alderen 9-23 år var i hovedsak fornøyd med hyppigheten med samværet, mens de barna som savnet kontakt med sin familie ønsket høyere samværshyppighet. De barna som ønsket mindre kontakt, syntes samværene var slitsomme og fortalte at de ikke forstod hensikten med dem. Beslutninger om samvær ofte ser ut til å være basert på en antagelse om at kontakt er til barnets beste, og at de biologiske foreldre har en rett til å ha kontakt med barna sine (Stang, Baugerud. 2017).

Det kan tenkes her at de barna som syntes at samværene var slitsomme, kan handle mye om følelser. Samvær er krevende, og det er mange følelser på en og samme gang. Her vil det også mest sannsynlig handle om kompleksitetene rundt årsaken(e) til flyttingen.

I NOU 2012:5 kommer derimot utvalget med anbefaling om å innføre et ytterligere prinsipp i barnevernsretten. Prinsippet blir omtalt som det utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp, og

erstattet på mange måter det biologiske prinsipp.

Tilknytning er et sentralt moment i argumentasjonen for å opprettholde kontakt og samvær med biologiske foreldre (Stang & Baugerud 2017, s.26).

Bowlby sier blant annet at når barnet har behov for beskyttelse og trygghet, søker barnet til en tilknytningsperson. Forstyrrelser av tilknytningsprosessen kan legge grunnlaget for utvikling av psykiske lidelser, derfor er prosessen viktig for senere psykisk helse (Grøholt med flere. 2015, s.23) Ved utgangspunkt i denne teorien oppstår det derfor spekulasjoner ovenfor opprettholdelsen av samvær og kontakt ved en omsorgsovertakelse. Er det verdt å utsette barnet for en eventuell psykisk lidelse i bakgrunn av det biologiske prinsipp?

Utviklingen innenfor barneretten har gått i retning av å legge mindre vekt på det biologiske, og mer vekt på tilknytningsfaktoren mellom foreldre og barn. Forskning av tilknytning er blant de mest banebrytende bidrag innen utviklingspsykologi og støtter opp teorien om at den tidlige relasjonsbyggingen er grunnleggende for barns vekst og utvikling og at utrygg tilknytning kan være hemmende for barns emosjonelle og kognitive utvikling (NOU 2012:81).

Tilknytning inneholder en rekke ulike aspekter og er komplekse. Stang og Baugerud (2017) mener en vurdering av tilknytning er et sentralt moment og må foretas av fagpersoner med god kompetanse. I praksis kan det tyde på at barn med en trygg tilknytning til sine biologiske foreldre kan trekke i retning av mer samvær, og barn med utrygg tilknytning kan trekke i retning av lite samvær.

I lys av ulike familieforhold kan det også være at barnet kan ha en trygg tilknytning til den ene av foreldrene og utrygg tilknytning til den andre (Stang & Baugerud 2018).

Bunkholdt (2013) uttrykker i sin artikkel at det tilknytningspsykologien bør ha en oppjustering som et grunnleggende kunnskapsområde i barnevernarbeid. Hun mener også at hver enkelt må kunne bruke kunnskapene om tilknytningspsykologi samt og kunne argumentere for betydningen av utviklingsstøttene tilknytning og risikoen ved å vokse opp uten.

En del av vurderingene til barnevernet i dag er hvilken, i tråd med Ainsworth (1978) tilknytningstyper, tilknytning barnet har til sine biologiske foreldre. som legges til grunn for mengden samvær.

6.0 Avslutning

Som nevnt innledningsvis har jeg fått et innblikk og en større forståelse for hvordan de ulike prinsippene i barnevernet kan komme i konflikt med hverandre. Og i lys av den teorien og drøftingen som er i oppgaven, kommer det mye godt fram at det biologiske prinsipp må vike mange ganger. Det biologiske prinsipp er viktig for at barnet skal få samvær med sine biologiske foreldre, men dette kan også oppleves som vanskelig i enkelte situasjoner, da det vil gå på bekostningen av utviklingen til barnet. Det er viktig å konstatere her at det er barnet først og fremst som har en rett til samvær og at det er barnets beste som setter den høyeste verdien i avgjørelser om omsorgsovertakelse og samvær. Sett fra et juridisk perspektiv, så finnes det ingen lover som viser til at det biologiske prinsipp er absolutt eller uten grenser.

Per i dag har vi fått tilgang til litt mer kunnskap om hva barn og unge selv mener om samvær. Forandringsfabrikken og samværsproffene har delt råd og kunnskap som kommer fra barn selv om hvordan de opplevde samvær, organiseringen rundt det og følgene av samvær under barnevernets regi. Jeg mener at dette kan være gode verktøy å ta med seg inn i jobben som barnevernspedagog. Det kommer klart fram at det er mangel på gode empiriske studier på effekten av både kontakt og samvær.

Biologisk tilhørighet har en viktig plass i de fleste menneskers liv og barnevernet må fortsette å jobbe aktivt med å oppfylle retten til å bli kjent med sitt opphav, dersom dette skal være til deres beste.

I denne oppgaven ble det sett på ulike perspektiver ved betydningen av det biologiske prinsipp i forbindelse med en omsorgsovertakelse. Det biologiske prinsipp har under ingen tvil en unik verdi ved at den ivaretar de biologiske båndene mellom barn og foreldre. Det er imidlertid vanskelig å komme med et svar eller en konklusjon om hvor mye det biologiske prinsipp skal vektlegges ved en omsorgsovertakelse og samvær, da det er store individuelle forskjeller og behov i familiene. Så svaret på min problemstilling er at biologiske prinsipp har mistet litt av sin verdi i spørsmål om samværsrett etter en omsorgsovertakelse.

Litteraturliste

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100) Hentet fra:

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4

Bunkholdt, V. (2017). *Fosterhjemsarbeid – fra rekruttering til tilbakeføring* (4.utg). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bunkholdt, V & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Dalland, O (2007) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Forandringsfabrikken (2017) *Barnevernet – fra oss som kjenner det*. Forandringsfabrikkens kunnskapssenter.

Forskrift om fosterhjem (2003) (FOR-2014-01-24-52) Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-12-18-1659?q=forskrift+fosterhjem>

Grøholt, B & Garløv, I & Weidle, B & Sommerschild, H. (2015). *Lærebok i barnepsykiatri*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hansen, A (3.juli 2019) Sjokkangrep mot norsk barnevern. *Dagbladet*. Hentet fra:

<https://www.dagbladet.no/nyheter/sjokkangrep-mot-norsk-barnevern/71363829>

Håkonsen, K.M. (2015). *Psykologi og psykiske lidelser*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kongeriket Norges Grunnlov. (1814) Grunnloven. LOV-1814-05-17. Hentet fra:

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_5#§105

Kvaran, I & Holm, J. (2012) *Barnevernsfaglig miljøterapi*. Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.

Menneskerettsloven. Vedlegg 8 (1989) *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. (LOV-2014-05-09-14) Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>

NOU 2012:5 (2012) *Bedre beskyttelse av barns utvikling: ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou_201220120005000dddpdfs.pdf

Kandidatnummer: 10014

NOU 2016:16 (2016) *Ny barnevernslov: Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.*

Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/53164b1e70954231b2a09d3fdec1888b/no/pdfs/nou201620160016000dddpdfs.pdf> - NOU 2016:16

Rapport, SamværsProffene (2001). Hentet fra:

<https://www.forandringsfabrikken.no/article/magasin-samvaersproffene>

Retningslinjer for fosterhjem (2004) *Retningslinjer av 15.juli 2004 til lov om*

barneverntjenester av 17.juli 1992 nr. 100. (Forskrift 2003.12.18.nr. 1659). Hentet fra:

<https://bufdir.no/bibliotek/RettsdataStartPage/Rettsdata/?grid=gRSz20Qz2D1072z20B>

Statistikk på hjelpetiltak. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/statbank/table/11600/tableViewLayout1/>

Artikler:

Se kildehenvisning i kapittel 3, Presentasjon av fagartikler 3.0 – 3.4

